

νεται οὔτε ἐν προαιρέσει καὶ ἐκουσίως, οὔτε κατὰ προηγουμένην αἰτίαν. Πρὸς τοῦτοις εἰς τὰς ἀπροβουλευτούς πράξεις πρέπει νὰ ἀναφέρωμεν καὶ ὅσα εἴπομεν περὶ τῆς ὑπερβλητῆς ἀγνοίας, ἡγουν, ὅτι ἡ ὑπερβλητὴ ἀβουλία, ἣν δηλαδὴ ἡδύνατό τις, καὶ ἔπρεπε, ν' ἀποφύγῃ, καὶ καθ' ἑαυτὴν καὶ ἠθικῶς θεωρουμένη, εἶναι κακὴ· ὥστε καὶ αἱ γινόμεναι πράξεις ἀπὸ κακῆς συνηθείας, ἂν καὶ δὲν ᾖναι προαιρετικαί, καθ' ἑκταὺς ὅμως καὶ ἠθικῶς θεωροῦνται ὡς κακαί, διότι προέρχονται ἀπὸ ὑπερβλητῆς ἀβουλίας. Ὅταν ὅμως ἡ πράξις προέρχεται ἐκ βίας, ἢ μεγάλου τινὸς φόβου, ἢ ἀνυπερβλήτου ἀβουλίας, τότε ἠθικῶς οὔτε καλὴ λέγεται, οὔτε κακὴ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'.

Περὶ βραβείων καὶ ποινῶν.

Βραβεῖον λέγεται ἀγαθὸν τι συνδεδεμένον μὲ πρᾶξιν τινα, ὡς αἷτιον τῆς ἐκτελέσεως αὐτῆς ἢ τῆς ἀποχῆς. Ἐξ ἐναντίας δὲ ποινὴ ἢ τιμωρία λέγεται κακὸν τι ἐπιβαλλόμενον εἰς πρᾶξιν, ὡς αἷτιον ὁμοίως πρὸς ἀποφυγὴν αὐτῆς ἢ πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ ἐναντίου. Δὲν πρέπει ὅμως νὰ συγχέωμεν τὸ βραβεῖον μὲ τὸν μισθόν· διότι τὸ μὲν βραβεῖον δύνανται καὶ νὰ μὴ ἐπιβάλλῃ μηδεμίαν ὑποχρέωσιν εἰς τὸν βραβεύοντα· ἐξ ἐναντίας δὲ ὁ μισθὸς ἐπιβάλλει ὑποχρέωσιν εἰς τὸν μισθώσαντα. Ὁ μισθώσας, παραδείγματος χάριν, ὑπηρετήν τινα, ὀφείλει ἀποδοῦναι τὸν μισθὸν τῆς ὑπηρεσίας αὐτοῦ· τὸ δὲ βραβεῦσαι τὴν προθυμίαν αὐτοῦ, τοῦτο δὲν γίνεται καθ' ὑποχρέωσιν, ἀλλὰ προαιρετικῶς.

Ὅταν τὸ κακὸν ᾖναι ἀναγκαίως συνδεδεμένον μὲ τὴν πρᾶξιν, λέγεται θετικὴ τιμωρία. Ὅμοίως τὸ ἀναγκαίως συνδεδεμένον ἀγαθὸν μὲ τὴν πρᾶξιν, ὀνομάζεται φυσικὸν βραβεῖον· θετικὸν δὲ, τὸ προερχόμενον ἐκ τῆς ἐλευθέρως θελήσεως τοῦ διδόντος· καὶ βραβεῖον μὲν δίδει ὅς τις θέλει· τιμωρία ὅμως κατὰ τὸ πολιτικὸν δίκαιον δὲν δύναται νὰ ἐπιβληθῶσιν, εἰ μὴ παρὰ τοῦ ἔχοντος νόμιμον ἐξουσίαν τοῦ τιμωρεῖν, δηλαδὴ παρὰ τοῦ νομοθέτου. Εἰς τοὺς προειρημένους ὁρισμοὺς, φυσικὸν κακὸν, εἴτε φυσικὴν τιμωρίαν, πρέπει νὰ ἐννοῶμεν ἐκείνην, ἣν πάσχει τις ἀφεύκτως διὰ ἠθικὴν τινα κακίαν· ἀσωτεῖ τις, παραδείγματος χάριν· τοῦτο εἶναι ἠθικὴ κακία· ἐκ τῆς ἀσωτείας ἐκνευροῦται καὶ διαφθείρεται· αὕτη εἶναι φυσικὴ τιμωρία. Ἐντεῦθεν γίνεταί φανερόν, ὅτι ἡ φυσικὴ τιμωρία πηγάζει ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως, καὶ εἶναι ἀφευκτος, διότι οὐδεὶς ἄσωτος δύναται νὰ ἀποφύγῃ τὴν τοιαύτην τιμωρίαν τῆς φύσεως. Ἡ δὲ θετικὴ τιμωρία κρέμαται ἐκ τῆς θελήσεως τοῦ νομοθέτου. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον πρέπει νὰ διακρίνωμεν καὶ τὸ φυσικὸν βραβεῖον ἀπὸ τοῦ θετικοῦ. Ἐντεῦθεν ὁμοίως γίνεταί φανερόν κατὰ τί διαφέρει ὑποχρέωσις φυσικὴ ὑποχρέωσεως θετι-